

Uitgetreden

Roman

Uitgetreden

Roman

Johannes Lens

Uitgever: Free Lens Stichting/Bravenewbooks.
Schrijver: Johannes Lens.

ISBN:9789402190779.
© 2020 Johannes Lens.
Alle rechten voorbehouden.
[Bravenewbooks.nl/johanneslens](https://bravenewbooks.nl/johanneslens).

1. Ingetreden

Het leek een heerlijke dag te worden, die ik had uitgekozen om naar het klooster aan de Nederlandse grens te reizen, waar ik me wilde aanmelden als Jezuïet in spe. Totdat een groepje bruinhemden er een smet op kwam werpen, maar daarover later.

Reizen per trein had ik altijd verrukkelijk gevonden. Het afwisselende landschap aan je voorbij te zien trekken, de sfeer van grote stations en emplacementen onderweg op te snuiven, mensen in verschillende talen te horen praten, het passeren van rivieren en het indrukwekkende stoom afblazen van de enorme locomotief bij vertrek, ik zoog het allemaal naar binnen als onuitwisbare indrukken. Vooral als mijn moeder me meenam op familiebezoek naar Amsterdam genoot ik geweldig. Zo'n reis duurde wel een dag maar ik verveelde me geen moment en met die zoete herinneringen in mijn hoofd stond ik in de zomer van 1932 met een reiskoffertje in mijn hand op de eerste sneltrein die uit Neurenberg zou vertrekken te wachten.

Er was tijd en plaats genoeg geweest om nog even een kop koffie in het fraaie Jugendstil-interieur van de stationsrestauratie te nuttigen, want het was nog niet druk op Perron 1. De zon voelde al warm aan voor dit tijdstip van de dag. Het eerste wat ik me daarom voornam te doen als ik een rustig plekje in de trein had gevonden was het jasje uittrekken dat ik van mijn vader als geschenk had meegekregen. Het was een *Trachtenjanker* van typisch Beierse snit, grijs met een opstaand kraagje van groen vilt en grote, gestreepte knopen. Het was nog met de hand gemaakt en van degelijke kwaliteit, maar ik voelde me er

vreselijk opgelaten en ouwelijk in, alsof ik op weg was naar een Beiers bierfeest. Het ontbrak er nog maar aan dat hij er een *Lederhose* bij had gedaan. Wat er wel handig aan was dat aan de buiten- en de binnenkant van het jasje een aantal diepe zakken zaten, die ik had volgepropt met mijn mismaal, mijn gouden vulpen en wat proviand van *Lebkuchen* die mijn moeder me had toegestopt. Het reishorloge met in sierlijke letters *Post & Spoor Anker* op de wijzerplaat, een erfstuk van haar vader, paste precies in een kleiner binnenzakje. De zware zilveren ketting die erbij hoorde had ik in mijn slaapkamer achtergelaten. Die paste meer bij iemand van middelbare leeftijd en een wat gezetter postuur dan het mijne vond ik. Met het Beierse jasje zag ik er naar mijn gevoel al ouwelijk genoeg uit.

Ik was de dag tevoren van Warmensteinach naar Neurenberg geboemeld en had de nacht doorgebracht bij mijn oom en tante van vaders kant. Karl Heinz was de oudere broer van mijn vader en in alle opzichten diens tegendeel. Een joviale man die zelfstandig de kost verdiende als graveur en zeer actief was in het plaatselijke verenigingsleven. Zijn vrouw Maria was zo mogelijk nog vrolijker van geest en dat was terug te zien in hun huisje in de binnenstad. Het was er altijd warm en gezellig. Heel anders dan bij ons. Wij woonden in een groot vrijstaand huis en mijn moeder gaf aan properheid de voorkeur boven sfeer. Niet dat het ongezellig was, maar bepaald ook niet knus.

Omdat het nog lang licht bleef en het niet ver lopen was maakten we voor het avondeten nog een ommetje langs de keizerburcht. Ik vond mijn oom nogal stil voor zijn doen en

maakte dat op een gegeven moment ook aan hem kenbaar. Hij keek me onderzoekend aan, alsof hij twijfelde. 'Hebben jullie in Warmensteinach ook Nazi's?', vroeg hij toen pardoes. Nazi's? Ja, als hij de aanhangers van Adolf Hitler bedoelde, die hadden we in onze omgeving ook en niet iedereen was er blij mee. Een paar weken geleden nog maar had de pastoor van de Sint Laurentiuskerk in Wunsiedel voorafgaand aan de vroege zondagmis een verklaring voorgelezen, die voor opschudding zorgde. De NSDAP zou in haar nieuwsbrief hebben aangekondigd dat ze aankomende zondag de mis wilden bijwonen, waarop de pastoor op zijn beurt had laten weten dat hij deelname aan de mis van nationaal-socialisten *in geschlossenen Kolonnen* verbood, omdat een dergelijke kerkelijke parade het kerkvolk op de gedachte zou kunnen brengen dat de Rooms-Katholieke kerk *sich mit dem National Sozialismus abgefunden habe*.

De reactie van mijn oom was een diepe knik met zijn hoofd en een zacht uitgesproken: 'Een goede herder, maar hij mag wel oppassen. Die nazi's worden nog een groot probleem. Ze duiken overal op en gaan de macht overnemen.'

Ik dacht dat hij nog meer zou zeggen, maar hij deed er hoofdschuddend het zwijgen toe, daartoe mede aangezet door mijn bescheiden tante die geheel tegen haar gewoonte in ineens honderduit over de pracht van Barbarossa's burcht begon te praten. Ik durfde niet aan te dringen en toen we weer in hun huis waren was de sfeer er na het avondeten ook niet naar. Mijn oom trok zich terug in zijn graveeratelier, waar naar zijn zeggen een belangrijke opdracht wachtte en tante Maria boog zich zwijgend over een handwerkje. Ik besloot maar vroeg in de veren te gaan.

Onverstandig was dat niet want ik wilde per se de eerste sneltrein halen.

Het afscheid de volgende morgen zou voorlopig de laatste keer zijn dat ik hen zag. Toen Adolf Hitler een jaar later inderdaad aan de macht was gekomen deed mijn oom het atelier over aan zijn leerling-graveur en vertrokken ze naar Amsterdam, om van daaruit de boot naar Amerika te nemen. Het huisje dat ze daar lieten bouwen hebben ze mij, hun enige neef, in de jaren '50 nagelaten. Ik kom er te weinig maar heb het nog niet over mijn hart kunnen verkrijgen om het van de hand te doen.

Telkens als ik eraan terugdenk maakt de herinnering aan mijn eerste confrontatie met fanatieke Nazi's dat ik onwillekeurig weer de koude rillingen voel die over mijn rug liepen. Ik kan er niets aan doen. De aanleiding kan een terloopse opmerking van iemand zijn, een schreeuwende stem, een vloek, de geur van sigaren of van zweet, de vorm van een pet, een rood doorlopen gezicht met waterige ogen, een uniform, de afbeelding van een stoomlocomotief: iets in mijn brein slaat dan alarm en speelt het afstotelijke tafereel weer voor mijn geestesoog af. Het maakt me neerslachtig en ik moet mezelf dan echt tot de orde roepen door me in te prenten dat mijn huidige leven niets met toen te maken heeft. Het is alweer dertig jaar ter ziele, maar het Nazi-tijdperk duurde wel twaalf lange jaren en de nasleep ervan is dat Duitsland opgedeeld is in West en Oost en er een Koude Oorlog voor in de plaats is gekomen.

Meestal lukt het me vrij snel om de somberheid weer te laten verdwijnen, maar als de impuls bijvoorbeeld samenvalt met mijmeringen over hoe het verder ging en

moet met de wereld, heb ik dagen in de stilte nodig om weer in balans te komen. Die stilte en innerlijke rust vind ik in het landschap waar ik geboren en opgegroeid ben: het Fichtelgebirge. De wilde natuur in de bergen kan zo overweldigend zijn dat ze alles waar ik me zorgen over maak of spijt van heb uit mijn hoofd verdrijft en ik weer het onbevangen kind word dat ik was toen ik las wat mijn vader onder een foto van het *Felsenlabyrinth* had geschreven: “Waar geen wildernis is, daar is geen God”. De ontzagwekkende verzameling enorme granietblokken die vanuit de ruimte met blinde oerkracht lijken te zijn neergesmeten, niet ver van ons huis in Warmensteinach, was ook voor hem de ideale plek om zijn gedachtenwereld weer op orde te krijgen. Zijn spreuk deed me als gelovig kind altijd denken aan Jezus die veertig dagen in de woestijn doorbracht om met de wereldse verleidingen van de duivel af te rekenen.

Toen de locomotief sissend en puffend in een wolk van stoom tot stilstand was gekomen installeerde ik me in een nog lege coupé. Me verheugend op een zalige rit hing ik mijn jasje aan een haakje en liet me tegen de gecapitonneerde rug van de bank zakken. Het verheugen bleek te voorbarig, want vlak voor vertrek stapte er op het laatste moment een luidruchtig gezelschap de coupé binnen. Nazi's! Zonder mij te groeten namen ze plomp de vrije zitplaatsen in bezit. Sommigen trokken meteen hun hoge schoenen uit, waardoor het in de coupé al gauw begon te stinken naar vochtig leer en zweetvoeten, vermengd met de geur van sigarenrook en zwemen van verschaald bier. De petten drapeerden ze in het bagagenet en terwijl de trein zich langzaam in beweging zette begonnen ze hard door elkaar heen te praten op de wijze van liederen die lichtelijk

boven hun theewater zijn geraakt. Uit het opgewonden gebral begreep ik dat ze iets te vieren hadden, of beter gezegd, uitbundig hadden gevierd, want hun verhitte koppen zagen eruit alsof ze de nacht hadden doorgehaald en zo van het feest naar de trein waren gemarcheerd.

Mijn eerste gedachte was een andere coupé op te zoeken, maar één wist ik niet hoe het verder in de trein was en twee was ik bang dat het als een belediging zou worden opgevat. Daarom schikte ik in bij het raam en maakte me op om het drukke gedoe verduren. Ik nam me wel voor om me van de domme te houden en te veinzen dat ik een buitenlander was die hun taal niet goed verstond. Vanwege mijn tweetalige opvoeding zou me dat geen moeite kosten. Ik was gewoon een Hollander die na een familiebezoek terug op weg naar huis was.

Ik had graag wat willen lezen, maar hun verhitte verhalen verhinderden dat. Wat ik ervan opstak was dat zij uit het Roergebied afkomstig waren en met NSDAP-leden uit Beieren hadden gesproken over hun afvaardiging voor de landelijke rijkspartijdag die in september zou plaatsvinden. Dit jaar zouden zij als beloning voor hun zegenrijke zendingsarbeid onder de mijnwerkers op een plek vooraan in de parade mogen rekenen en dat was de reden voor hun fuif in een *Biergarten* geweest. Vooral de boezems van de serverende *Dirndl* hadden kennelijk grote indruk gemaakt, getuige hun smerige opmerkingen daarover, die mij plaatsvervangende schaamte bezorgden.

Na een tijdje nam de opwindning af en hoopte ik wat meer tijd voor mezelf te krijgen, maar wat er toen gebeurde staat voor altijd in mijn geheugen gegrift. Een van de nazi's

tegenover mij haalde iets glimmends uit tevoorschijn. ‘Donnerwetter!’, klonk het meteen uit alle kelen. Hij deed geen moeite om het voorwerp voor mij te verbergen. Ik had natuurlijk de andere kant op moeten kijken of mijn ogen dicht moeten doen, maar bij het zien van het ding stokte de adem in mijn keel. Het was een vervaarlijk uitziend pistool. De bezitter grinnikte triomfantelijk. De belangstelling van zijn kameraden beviel hem buitengewoon en op hun vraag waar hij het wapen vandaan had volgde een uitvoerig relaas.

Het betrof een zakmodel van de Dreyse uit 1907, 6.35 millimeter, meldde hij op afgemeten toon. Ideaal om bij je te dragen want je had er geen holster bij nodig. Hij paste gewoon in de zak van je uniformjasje. Op de zijkant was een tekst ingegraveerd. De trotse eigenaar liet zijn mollige wijsvinger er langs gaan en las voor, terwijl de anderen met rode hoofden toekeken: *Rheinische Metallwaaren- & Maschinenfabrik. Abt. Sömmerda.*

Ik had nog nooit een pistool van dichtbij in het echt gezien. Vuurwapens kende ik wel. Mijn vader bezat een indrukwekkend dubbelloops jachtgeweer, maar dit pistool zag er veel gevaarlijker uit. Alsof hij mijn gedachten raadde hoorde ik de opschepper zeggen dat het uiteraard ongeladen was, maar het idee dat dit schiettuig mensen kon doden kon ik niet van me afzetten. Het staat in mijn geheugen geprent als letters die in een boom zijn gekerfd. Het pistool ging van hand tot hand en een magere man kon het niet laten het ineens op mij te richten. Ik schrok me werkelijk een ongeluk en onwillekeurig gingen mijn armen omhoog om me af te weren, wat een bulderend gelach opleverde. De hufter excuseerde zich niet en gaf het wapen aan de

eigenaar terug met de verzekering dat hij zich er ook zo een zou aanschaffen.

Daarmee was de lol er blijkbaar wel een beetje af. Het pistool verdween weer in de zak van zijn veel te wijde korte broek en tegen de tijd dat de trein op kruissnelheid was lagen de meesten al hun roes uit te snurken. Het gaf mij de gelegenheid, nog altijd wat ontdaan, om hun uitmonstering eens goed te bekijken.

Ze waren allemaal hetzelfde uitgedost in een slordig ogend soort van militair uniform. Bruinig van kleur met een roodbruine leren riem over de rechterschouder die schrijlings vastzat aan een ring van dikker leer om het middel. Hun petten deden me denken aan de ronde koekjestrommel die mijn moeder van haar moeder had geërfd en die altijd op schoorsteenmantel stond. Om hun linker bovenarm zat een knalrode band met een cirkelvormige, witte uitsparing met daarin een swastika. Het meest opvallende vond ik dat ze een korte broek aan hadden, tot net boven de knie. Daaronder droegen ze lange kniekousen van grijze wol met een royale omslag aan de bovenkant.

Net padvindders, dacht ik bij mezelf en onwillekeurig schoten me de schimpscheuten van mijn vader te binnen. Hij had het niet op Adolf Hitler en zijn trawanten, omdat mijn moeder Joods bloed in de familie had. Ik herinnerde me hoe furieus hij reageerde op het bericht dat de Deutsche Arbeiterpartei amper een jaar na de oprichting haar naam had veranderd in NSDAP, Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei. Ik was toen negen en in de jaren die volgden zag ik zijn furie over het antisemitische, racistische,

chauvinistische en nog een hele rits andere vormen van antidemocratische rassenwaan langzaam maar zeker omslaan in bezorgdheid. Het kon volgens hem nooit goed gaan en was hij door zijn beroep als notaris niet aan Warmensteinach gebonden, dan wist hij het wel. Dan zouden wij ook emigreren voordat die lapzwans van een Hitler het voor het zeggen kreeg. Niet naar Holland, want daar zou mijn moeder ook niet veilig zijn. Amerika zou het worden. Hij kon er eindeloos over filosoferen na een copieuze avondmaaltijd, maar verder dan dat kwam hij niet, behoudens de vele boeken over het Wilde Westen van Karl May, die hij in de loop der jaren aanschafte. Ik had ze allemaal gelezen.

In Frankfurt stapten de Nazi's even lawaaiig uit als ze ingestapt waren. De magere man die het pistool op mij gericht had stak zijn rechterarm in de lucht en riep 'Heil Hitler'. Ik bleef stokstijf zitten wachten tot ze uit de coupé gestommeld waren en begaf me toen ook naar de uitgang voor de overstap op de trein naar Oberhausen. Staande op de trede van de wagon zag ik hen door de menigte reizigers en afhalers wegstappen. De koekjeströmmelpetten op hun hoofd, de handen om de brede ceintuur geklemd. Het viel me op dat ze geen van allen bagage bij zich hadden. God weet hoelang ze in de zomerse hitte in die rare uniformen hadden rondgelopen. Aan de viezige walm die ze in de coupé verspreid hadden af te meten moest het wel minstens twee dagen zijn geweest.

Ik zocht mijn weg naar het perron vanwaar de trein naar Oberhausen zou vertrekken. Die stond al puffend klaar voor vertrek. Om een hernieuwde confrontatie met de nazi's te vermijden bleef ik zover mogelijk uit hun buurt en vond

een plekje in de achterste wagon. Er zat alleen een geestelijke in die een krant zat te lezen. Ik groette hem beleefd en ging met een hoorbare zucht tegenover hem zitten. Hij liet de krant zakken en ik keek in het gezicht van een man die mijn vader had kunnen zijn, althans wat leeftijd betreft. Ik schatte hem op een jaar of zestig. Zijn onbedekte hoofd was lichtjes kalend. Het dunne haar was al behoorlijk vergrijsd maar ik zag geen diepe rimpels die wezen op een zorgelijke levensloop. Boven de glazen van zijn kleine leesbrilletje priemden een paar helderblauwe ogen. Hij groette mij met een jong klinkende stem terug en zei vriendelijk in het Duits:

‘Wat een zucht.’

‘Zegt U dat wel’, liet ik mij ontvallen, ‘ik heb een ware beproeving achter de rug. Half bedronken Nazi’s.’

‘Ik heb er iets van meegekregen’, zei hij. ‘Ze hebben hun verkiezingsoverwinning gevierd, aanhangers van Adolf Hitler. Aan hun uniformen te zien *Sturmabteilung*.’

Dat er verkiezingen voor de Rijksdag waren gehouden was mij niet ontgaan. De Nazi’s hadden bijna veertig procent van de stemmen veroverd en hun aantal zetels meer dan verdubbeld. Ik wist niet zo gauw wat ik daarover moest zeggen, zuchtte nog maar een keer diep en haalde mijn schouders op.

‘U bent nog jong, ik kan U nog wel wat meer over hen vertellen. Als U dat wenst tenminste’, bood de geestelijke aan, maar ik voelde weinig voor een herhaling van mijn vaders verhalen en wees zijn aanbod hoffelijk af. Liever haalde ik het gebrek aan reisgenot in door uit het raam naar het voorbij glijdende landschap te staren. Hij knikte begrijpend en verdiepte zich weer in zijn krant. Ik keek naar

buiten en zag het landschap veranderen van glooiend naar vlak, met de ene na de andere fabrieksschoorsteen en lifttoren van kolenmijnen. Ondanks het fraaie zomerweer zag het er mistroostig uit. In Oberhausen stapten we allebei uit. Ik nam hoffelijk afscheid van de geestelijke en oriënteerde me op het perron waar de omnibus naar Emmerich zou vertrekken. Het groepje Nazi's begaf zich ver voor me uit in gesloten formatie joelend en zingend naar de uitgang. Ik herkende het Horst Wessellied: *Die Fahne hoch, die Reihen fest geschlossen...* Er werd druk verbouwd aan het station en het kostte me enige moeite om mijn weg te vinden.

Na Oberhausen werd het landschap er niet fraaier op. Fabrieken die een grijsbruine walm uit hun hoge schoorstenen braakten, rijen troosteloze woningen dicht langs het spoor, daarachter hoge afvalbergen. In de boemeltrein stonk het bovendien naar dieselolie. Pas in de buurt van Wesel begon het landschap groener te worden en kon ik in de verte in het westen de contouren van het *Reichswald* zien. Nog even en ik zou in Emmerich zijn. Vandaar zou ik de stoomtram naar Zutphen kunnen nemen, maar omdat het nog zo'n zwoele namiddag was en ik behoefte had om de confrontatie met de benevelde Nazi's uit mijn hoofd te wissen, besloot ik de laatste kilometers naar het klooster aan de grens lopend af te leggen. Ik wilde geestelijk en lichamelijk gelouterd zijn als ik me aan zou melden, zodat ik als een onbeschreven blad aan mijn missie naar het priesterschap kon beginnen.

De temperatuur deed me goed en al wandelend overdacht ik hoe ik tot deze dag van mijn intrede in een klooster van de Jezuïeten gekomen was. Het had alles met mijn vader te

maken. Als kind adoreerde ik hem, maar hij zag mij vaak niet staan. Wat ik ook deed om zijn aandacht te krijgen, het verkeerde altijd in het tegenovergestelde van waar ik op uit was. In plaats van erkenning, geliefd worden, bedoel ik eigenlijk te zeggen, voelde ik me in zijn aanwezigheid altijd overbodig. Een beter woord heb ik er niet voor. Nooit een aai over mijn hoofd, nooit een ‘goed gedaan, zoon’, een gevoel van verknochtheid, van bij elkaar horen. Er waren wel momenten, wanneer ik ziek was bijvoorbeeld, dat ik meende iets van genegenheid en vaderlijke zorg bij hem te bespeuren, maar liefde was het nooit te noemen en juist daarnaar verlangde ik van jongs af aan hevig. Hij was een ernstig en ongenaakbaar man, die altijd met zich zelf bezig leek. Als hij mij eens per jaar op een zondagmorgen in de lente meenam op een lange wandeltocht door de dichte bossen, was ik altijd bang dat hij mij ergens achter zou laten. Hij vertelde nooit waar we heen gingen en ik moest zo ontzettend mijn best doen om hem bij te houden, dat ik geen kans kreeg om van de weelderige natuur te genieten, stil te staan temidden van velden bloeiende daslook en de geur ervan op te snuiven, salamanders te zien krioelen in een zonnig plasje regenwater. Als ik een hertenkalfje zag, eekhoorns die elkaar van boom naar boom achterna zaten, een everzwijn met een zwerm jongen achter zich aan, of een vos die vermoeid van een nacht lang jagen met hangende kop naar zijn hol sukkelde, verbrak hij de betovering door hard ‘Fort! Fort!’ te roepen. Alsof het bos van hem was en de aanwezigheid van wild hem hinderde wanneer hij het niet schieten mocht. Jagen deed hij in het jachtseizoen fanatiek. Hij kwam dan licht aangeschoten thuis met een weitas vol dode fazanten, patrijzen en korhoenders. Als we, na ettelijke uren lopen, weer bij ons huis aan kwamen, wist ik niet wat het doel van de

wandeling was geweest, alleen dat het uitpuittend was geweest en we het nergens over gehad hadden. Hij verdween meestal meteen naar zijn werkkamer. Tegen mijn moeder loog ik dat ik van de wandeling genoten had.

Van dagelijkse opvoeding door hem was in wezen geen sprake, hij liet dat over aan mijn moeder, een zachtmoedige Hollandse die hij tijdens een gezamenlijk semester aan de Universiteit van Amsterdam had leren kennen. Toen ik een jaar of tien was, domineerde het streng godsdienstige karakter van mijn vader de sfeer in ons kleine gezin, ik was enig kind, zo verstikkend dat ik er opstandig van werd. Wij waren van rooms-katholieke huize zoals de meeste mensen in ons stadje en dat betekende dat er geen mis gemist mocht worden. Mijn vader was notaris, dus zaten we als notabel gezin altijd vooraan. Ik tussen mijn ouders ingeklemd. De ambiance in de kerk, met al die beelden van heiligen langs de wanden en het zware aroma van wierook, prikkelde mijn fantasie wel, maar van de liturgie begreep ik niets, omdat het me tijdens de catechisatie nooit was uitgelegd. Of misschien ook wel maar was ik veel te veel in beslag genomen door de vraag die altijd door mijn hoofd spookte en ik nooit hardop dorst te stellen: als God hemel en aarde heeft geschapen, wie heeft Hem dan voortgebracht?

Van mijn eerste heilige communie, in een kostuum met korte broek en stropdas, dat ik daarna nooit meer heb gedragen, kan ik me niets meer herinneren. Ik heb er nog wel een kiekje van. Het moet een mooie zonnige dag zijn geweest, maar de jongen die erop staat ben ik niet. Hij kijkt met kinderlijke onbevangenheid in de lens, het rode haar dat in zwartwit gelukkig niet opvalt met brillantine in toom gehouden, maar die onschuld moet een pose zijn geweest

om mijn fotograferende vader te plezieren, want toen ik tien was had mijn ziel al zoveel schade opgelopen, dat ik me 's nachts in gemoede afvroeg of ik niet bij vergissing in het verkeerde nest was geboren. Mijn verhouding tot mijn vader was een voortdurende worsteling met mezelf. Ik wilde alles weten, doen, liefhebben en lief gehad worden vooral, terwijl mij door hem een gedegen maatschappelijk en geestelijk levensprogram werd voorgehouden, waarin geen ruimte was voor compromissen. Ik voegde mij gewillig, voornamelijk omdat mijn lieve, zachte moeder dat van mij vroeg, maar naarmate ik ouder werd gaf ik mijn verlangen naar intimiteit van zijn kant op en voelde ik een drang in mij groeien om hem uit de weg te gaan en een eigen weg te verkennen. Die drang uitte zich in urenlange wandelingen in mijn eentje, in mijn eigen tempo, dwalend door de bossen of uren aan een stuk op een rotsblok zittend, een eind van het pad af zodat ik niet gestoord zou worden, me verliezend in dromerijen en denkbeeldige gesprekken met de geesten van het bos.

Wat mijn eenkennige liefde voor mijn vader, - ja, ik hield en houd nog steeds van hem, ondanks de heerszucht waarmee ik vaker kennis maakte dan me lief was -, overeind hield was zijn bibliotheek, waarin ik onbeperkt mocht grasduinen. Hij moedigde me zelfs aan om elke band die er stond te lezen, wanneer hij er zelf niet was vanwege de verplichtingen die aan zijn notariaat verbonden waren. In mijn verdere vertoog zal ik nog vaak naar die literaire schatkamer verwijzen. Mijn vader was weliswaar een zeer belijdend katholiek, maar dat weerhield hem er niet van boeken te verzamelen en te lezen, die getuigden van andere gezindten, ook mystieke en vooral die verslond ik.

Mijn favoriete bundel was *Novalis sämtliche Werke, herausgegeben von Carl Meiszner, Eugen Diederichs, Florenz und Leipzig in 3B 1898*, en dan met name de roman *Heinrich von Ofterdingen*. Op de eerste bladzijde heeft de hoofdpersoon een droom waarin hij, na naakt in een bergstroompje te hebben gezwommen, aan de rand van een bron een blauwe bloem ontdekt met brede, glanzende bladeren. Heinrich bekijkt de bloem met sprakeloze bevangenheid en ziet tussen de blaadjes een blauwe, uitgespreide kraag, waarin een bevallig meisjesgezicht zweeft.

Toen ik die woorden voor het eerst las kwam er een intens gevoel van herkenning over me, ondanks dat Heinrich acht jaar ouder was dan ik op dat moment. De manier waarop Novalis de hoofse liefde tussen Heinrich en Mathilde beschrijft was me uit het hart gegrepen en zijn schilderijen van de natuur en romantische motieven als kastelen, wouden, ravijnen en woeste bergriviertjes waren afspiegelingen van mijn eigen dromerijen. Hij zag overal wonderen, lieflijke wonderen; hij luisterde het gesprek van de planten af, kende het geheim van elke jonge roos; hij vereenzelvigde zich tenslotte zo met de hele natuur dat toen het herfst werd en de bladeren vielen, ook hij dood ging.

Ik las en las. *Berauscht von Entzücken und doch jedes Eindrucks bewusst, schwamm er gemach dem leuchtenden Strome nach, der aus dem Becken in den Felsen hinein floss. Eine Art von süßem Schlummer befiel ihn, in welchem er unbeschreibliche Begebenheiten träumte und woraus ihn eine andere Erleuchtung weckte. Er fand sich auf einem weichen Rasen am Rande einer Quelle, die in die Luft hinaus quoll und sich darin zu verzehren schien.*

Dunkelblaue Felsen mit bunten Adern erhoben sich in einiger Entfernung; das Tageslicht, das ihn umgab, war heller und milder als das gewöhnliche, der Himmel war schwarzblau und völlig rein. Was ihn aber mit voller Macht anzog, war eine hohe lichtblaue Blume, die zunächst an der Quelle stand und ihn mit ihren breiten, glänzenden Blättern berührte. Rund um sie her standen unzählige Blumen von allen Farben, und der köstliche Geruch erfüllte die Luft. Er sah nichts als die blaue Blume und betrachtete sie lange mit unnennbarer Zärtlichkeit. Endlich wollte er sich ihr nähern, als sie auf einmal sich zu bewegen und zu verändern anfang; die Blätter wurden glänzender und schmiegen sich an den wachsenden Stängel, die Blume neigte sich nach ihm zu, und die Blütenblätter zeigten einen blauen ausgebreiteten Kragen, in welchem ein zartes Gesicht schwebte. Sein süßes Staunen wuchs mit der sonderbaren Verwandlung, als ihn plötzlich die Stimme seiner Mutter weckte und er sich in der elterlichen Stube fand, die schon die Morgensonne vergoldete. Er war zu entzückt, um unwillig über diese Störung zu sein; vielmehr bot er seiner Mutter freundlich guten Morgen und erwiderte ihre herzliche Umarmung.

Vergeef me dat ik de woorden van Novalis niet vertaal. Elke poging daartoe zou afbreuk doen. Alsof ik de woorden zelf geschreven had, zelf op de rand van de bron had gezeten, waarvan ik me voorstelde dat het dezelfde bron was die ik op een van mijn lange zwerftochten eens uit de aarde had zien opborrelen en door dat wonder in extase, gelukzalig opkijkend in het lieflijkste gelaat had geblikt dat ik me in mijn fantasie kon voorstellen. Dat gefantaseerde beeld, of was het een visioen?, zou me nooit meer los laten. Te pas en te onpas kon ik hevig geëmotioneerd raken door

het verlangen het object van mijn dromen in het echt terug te vinden en de leegte in mijn hart te vullen. Dat het me afleidde van het vinden van echt geluk in mijn leven, zou ik pas veel later inzien. Toentertijd zag ik het als mijn bestemming. Ooit zou de fantasie zich manifesteren als werkelijkheid, daarvan was ik vast overtuigd, ik behoefde slechts geduldig te wachten en tot dat moment van goddelijk weerzien over mijn maagdelijke zuiverheid te waken.

Naar de mate mijn vader meer zijn best deed mij in de hem welgevallige richting te duwen, die hij voor mij had uitgestippeld, werd ik recalcitranter. Niet dat we heftig botsten, daarvoor was hij mij te veel de baas en te veel afwezig, maar dat we in twee totaal verschillende werelden leefden werd me met de dag duidelijker. Uiteindelijk heeft zijn verlangen, zij het niet duurzaam, het van het mijne gewonnen, maar tot dat besef kwam ik ook pas later, met hulp van een helderziende kaartlegster. Min of meer om hem een levensles te leren, hoe dwaas kan een opstandige zoon zijn, besloot ik op een dag dat de enige manier om mij van zijn juk te bevrijden erin bestond, dat ik priester zou worden. Het toppunt van gehoorzaamheid en medemenselijkheid, hoog boven het notarisschap uitstijgend dat hij voor mij in petto had, vrij van het politieke gekonkel en de berekenende inschikkelijkheid die verovering en behoud van macht over de medemens vereisen. Ik zag het als de enige manier om hem te overtreffen. ‘Ik wil Jezüet worden’, liet ik mijn ouders na de avondmaaltijd weten. Alsof het priesterschap een mens niet ook met macht bekleedt.